

VÝZNAM PRAXE PRE TEÓRIU: REKONŠTRUKCIA ARGUMENTU ALASDAIRA MACINTYRA¹

MARIAN KUNA, Katedra filozofie, Filozofická fakulta KU, Ružomberok

KUNA, M.: The Significance of Practice for Theory: A Reconstruction of Alasdair MacIntyre's Argument
FILOZOFIA 64, 2009, No 9, p. 827

The term of practice plays an important role in MacIntyre's philosophy. He uses it in two different ways: either generally as contrasted with theory, or as a specifically defined term within his Neo-Aristotelianism. These two meanings are independent from each other. The paper is a reconstruction of MacIntyre's argument concerning the notion of practice in its general sense and as related to the concept of theory. First, it analyses *practice* as opposed to *theory*, and its Marxist roots; second, it outlines the post-Marxist revolutionary "Benedictine" vision of MacIntyre's Thomistic Aristotelianism; third, the issue in question is exemplified via the mutual relationship between political philosophy and politics; finally, several implications of the author's argument are suggested. The paper claims that those engaged in elaboration, critique and implementation of political and/or moral theories may benefit from MacIntyre's insightful account of the significance of practice for theory.

Keywords: Alasdair MacIntyre – Marx – Aristotle – Aquinas – Practice – Theory – Capitalism – Christianity – Ideology – Politics – Political philosophy

Úvodné poznámky. Alasdair MacIntyre patrí k filozofom, ktorí prikladajú veľký význam termínu praxe, osobitne v kontexte morálnej a politickej filozofie. Tento termín používa v dvoch odlišných, hoci súvisiacich významoch. V prvom význame je prax chápaná vo všeobecnom zmysle, a teda v protiklade k teórii; jej druhý význam je špecifický, úzko definovaný v kontexte jeho novoaristotelovskej etickej reformulácie ([8], 187). Obidva tieto významy hrajú dôležitú úlohu v jeho celkovom projekte a robia ho intelektuálne inšpiratívnym. Zdá sa však možné a vhodné preskúmať ich osobitne. A hoci i pri letmom pohľade na recepciu MacIntyrovej filozofie je zrejmé, že termín *praxe* v ním definovanom význame sa teší výrazne väčšiemu záujmu filozofov² než jeho všeobecnejší význam, i ten sa javí pre morálnu a politickú filozofiu ako podnetný.³

Cieľom článku je rekonštrukcia MacIntyrovho argumentu o význame praxe (v širšom význame) pre teóriu. Ide tu o myšlienku (inšpirovanú v odlišnej miere i v odlišnom ohľade Marxom, Aristotelom a Tomášom Akvinským), že prax hrá vo vzťahu k teórii

¹ Text je prepracovanou verziou prednášky *MacIntyre on the Primacy of Practice over Theory* prednesenej na konferencii International Society for MacIntyrean Enquiry *Going Back to the Roots: Plain Persons asking Questions about the Human Good and the Nature of Things*, konanej 9. marca 2009 na University College Dublin, Írsko.

² Za všetkých spomeňme ([3]; [5]; [25]).

³ V historickom priereze jeho význam načrtáva Thomas D'Andrea ([4], 87 – 121).

významnú východiskovú i korekčnú úlohu. Je pozadím teoretickej reflexie príslušnej ľudskej praktickej skúsenosti (konania) a súčasne koriguje jej teoretické (systematizujúce a zovšeobecňujúce) uchopovanie. V tomto zmysle je prax jedným z kľúčových kritérií adekvátnosti teórie, čo neznamená popretie významu teórie (alebo prinajmenšom prototeórie) pre prax v zmysle porozumenia a usmerňovania fungovania praxe.

Článok poukazuje na tie momenty jeho argumentu, ktoré sú prínosné pre autorov, kritikov i uskutočňovateľov politických a/alebo morálnych teórií. Postupuje nasledovne: V úvode načrtáva širší kontext miesta problematiky vzťahu teórie a praxe v MacIntyrovej filozofii. Ďalšia časť mapuje jeho (selektívnu a kritickú) inšpiráciu Marxom. Následne sa text venuje MacIntyrovej postmarxistickej revolučnej „benediktínskej vízii“, kde do hry vstupuje Aristoteles a neskôr Tomáš Akvinský. MacIntyrova vízia teórie, z praxe povstávajúcej a na prax orientovanej, je následne konkretizovaná na problematike vzťahu politiky a politickej filozofie. Záver sumarizuje myšlienky textu a identifikuje myšlienky MacIntyrovho argumentu inšpiratívne pre tvorbu, kritiku a praktickú realizáciu morálnych a politických teórií.

Predtým, ako prejdeme k marxistickému elementu jeho argumentu, zdôraznime dva dôležité momenty. Po prvé, pri čítaní MacIntyrových tvrdení je dôležité brať do úvahy, že jeho etický-cum-politický projekt⁴ aspiruje na to, aby bol praktický v osobitnom zmysle a nestal sa len ďalšou *teóriou*. Inými slovami, podľa MacIntyru hlavným cieľom sociálno-politickej intelektuálnej tvorby (teórie) je politická činnosť (prax). Úlohou teoretikov je zovšeobecňovať skúsenosť tých, ktorí majú relevantnú praktickú skúsenosť, a tak im pomáhať v ich praxi. Od teoretikov to vyžaduje schopnosť inšpirovať sa od prakticky angažovaných, resp. skúsených ľudí; ich schopnosť inšpirovať sa má byť chápaná i v zmysle kritického postoja k vlastnému teoretizovaniu zoči-voči realite praxe (por. [21], 100). Ide o to, že za absencie dostatočne všeobecnej teórie našej praxe nemožno adekvátne strategicky projektovať našu vlastnú sociálnu a politickú budúcnosť. MacIntyre to vyjadruje myšlienkou, že „tak, ako je teória bez konania mŕtva, konanie bez teórie je slepé“ ([21], 103). Poznamenajme v tejto súvislosti, že MacIntyre sa usiluje obhájiť potrebu a legitimitu všeobecnej sociálnej teórie, ktorá je akousi strednou cestou medzi fyzikalisticky ladeným determinizmom totalitnej ideológie (stalinizmu) a politickým empirizmom (odmietajúcim takéto všeobecné teórie) jej odporcov (napríklad Karl Popper) (por. [14], 50 – 55).

A preto, po druhé, zásadný význam praxe vo vzťahu k teórii netreba chápať ako jej jednostrannú nadradenosť nad teóriou, ale skôr ako potrebu ich adekvátnej vzájomnej prepojenosti, ako *jednotu* teórie a praxe (por. [21], 99). Inými slovami, MacIntyre sa takto usiluje vyhnúť oddeleniu teórie od jej príslušnej praxe a/alebo jej degenerácii na ideoló-

---

⁴ Tento výraz zahŕňa jeho tvorbu od marxistických počiatkov cez aristotelovské intermezzo smerom k tomistickému aristotelizmu. Je „projektom“, lebo napriek zmenám v jeho prístupe jeho hlavné dôrazy sa nikdy nezmenili. Ide o odmietanie individualistického, liberálneho, kapitalisticko-utilitaristického étosu moderného sveta, ako aj o jeho presvedčenie o objektívnosti istého súboru morálnych práv (por. [8]; [23], 268, 277).

giu. A hoci je zrejme, že neexistuje niečo ako prax celkom nezávislá od teórie,⁵ teória v podstate úplne oddelená od príslušnej praxe je možnosťou i nebezpečenstvom súčasne.

Preto sa zdá byť nesprávna interpretácia MacIntyrovej politickej a morálnej filozofie ako čirej súperiacej filozofickej teórie, ktorá aspiruje len na dosiahnutie vlastnej *teoretickej presvedčivosti*. Jedným zo zdrojov i adresátov jeho filozofovania je totiž primárne istá konkrétna historicky vyvinutá a sociálne stelesnená *prax*, ktorú vníma ako regulatívne východisko vlastnej morálnej, sociálnej a politickej adekvátnosti.⁶ Význam tohto tvrdenia vyjasňuje náš článok; v nasledujúcej časti si všimnime jeho intelektuálne zdroje.

1. Vzťah teórie a praxe alebo Prečo a ako dnes čítať Marxa? Marx je v tejto otázke jednou z najdôležitejších MacIntyrových inšpirácií. Na margo Marxa hovorí, že jeho „originalita bola plodom nesmiernej schopnosti spracovať všetko, čo jeho predchodcovia napísali, a toho, že ich myšlienkam umožnil, aby sa spojili novým a neočakávaným spôsobom“ ([13], 291 – 292). Kritizuje ho však za to, že kvôli nespokojnosti s Hegelovými prázdnyimi abstrakciami a inkoherenciami, ako aj s neadekvátnosťou Feuerbachovej filozofie sa odvrátil od filozofického skúmania.⁷ Súčasne sa pýta, „prečo [Marx] ich odmietnutím odmietol filozofiu, a navyše, prečo odmietnutím filozofie v štádiu, v ktorom jeho filozofické skúmania boli ešte neúplné a plné omylov zdedených od jeho filozofických predchodcov..., pripustil, aby jeho neskoršie dielo bolo zdeformované predpokladmi, ktoré boli v kľúčových ohľadoch filozoficky chybné“ ([19], 278 – 279).

Ak sa však vrátíme k pojmu praxe, ukazuje sa, že je pre MacIntyru v súvislosti s Marxom kľúčový z dvoch dôvodov. Po prvé, „Marxovo odmietnutie hegelovstva ako celku, a osobitne ľavicových hegelovcov, bolo do veľkej miery odmietnutím čisto teoretického skúmania ako nástroja spoločenskej zmeny“ ([19], 281). A po druhé, MacIntyre poukazuje na to, že máme dostatočnú skúsenosť s tým, že „moderný spoločenský poriadok je nielen schopný prežiť odhalenie nekoherentnosti jeho základných princípov, ale v niektorých prípadoch akoby vďaka nej prosperoval“ ([19], 281). Teoretická diskreditácia tak na reformu príslušnej sociálno-ekonomickej praxe, resp. na politickú transformáciu nestačí. Výhrada proti modernej občianskej spoločnosti sa týka ako jej abstraktného individualizmu, tak aj osobitého – a chybného – spôsobu chápania vzťahu teórie a praxe (por. [19], 284). Tento typ neadekvátnosti je exemplifikovaný vo Feuerbachovom (Marxom kritizovanom) predpoklade abstraktného individualizmu, ktorý ho priviedol k názoru, že „ľudského jednotlivca... treba chápať odhliadajúc od jeho spoločenských vzťahov a ľudská podstata musí byť charakterizovateľná výlučne odkazom na vlastnosti jed-

---

⁵ Článok MacIntyrovi neprisudzuje naivnú predstavu o existencii nejakej formy praxe úplne nezávislej od teórie. Naopak, každé porozumenie a zaangažovanie v sociálnej praxi (konaní) je ovplyvnené, resp. podmienené nejakým teoretickým či interpretačným rámcom. Inými slovami, celé naše poznanie je teoreticky kontaminované, teda aj poznanie/opis praktického konania. Teóriou tu nemusí byť nejaká exaktne formulovaná teória v silnom zmysle slova, ale akýsi náhľadový, prototeoretický rámec. Poučný prehľad o rôznych verziách chápania postupu vedeckého výskumu prináša [26].

⁶ MacIntyrova vlastná životná skúsenosť (prax) napomáha lepšie pochopiť jeho niektoré dôležité tvrdenia. Jej náčrt pozri in: ([4], xvi – xviii).

⁷ MacIntyre identifikuje príslušné filozofické korektívy Marxových pochybení v Aristotelovi, tvrdiac, že Marxovu kritiku modernej kapitalistickej a liberálnej občianskej spoločnosti, ako aj jej alternatívy možno *najlepšie* vyjadriť v aristotelovských pojmoch (por. [19], 280).

notlivcov mimo ich spoločenských vzťahov a nezávisle od nich“ ([19], 284). Marxovou reakciou na toto pochybenie je tvrdenie, že riešenie nespočíva v teórii, ale možno ho nájsť „iba z pozície spoločenskej praxe [od praxe občianskej spoločnosti] veľmi odlišného typu, takého, ktorý predchádza ako skúmanie, tak i teóriu“ ([19], 286).

MacIntyre to konkretizuje na paradigmatickej historicko-sociálnej exemplifikácii takéhoto typu praxe, poukazujúc na skúsenosť pospolitého života ručných tkáčov v Lancashire a Yorkshire v 18. a na začiatku 19. storočia. Tvrdí, že ich spôsob života im umožňoval primeranú nezávislosť a spoliehanie sa na vlastné sily (por. [19], 287). Navyše, v čase, keď títo tkáči dosiahli svoju najlepšiu formu, „vo svojej praxi stelesňovali špecifickú koncepciu ľudského dobra, cností, vzájomných povinností a podriadeného miesta technických zručností v ľudskom živote, ale bola to koncepcia, pre ktorú nemali nijakú teóriu, čo by túto prax artikulovala“ ([19], 287). Túto prax MacIntyre považuje za revolučnú prax, revolučnosť ktorej podľa neho spočívala v miere ich schopnosti udržať si svoj spôsob života a súčasne odmietnuť dobové ekonomické a technologické inovácie v mene tohto spôsobu života (por. [19], 287 – 288).

Videli sme, že MacIntyre k Marxovi pristupuje kriticky, odlišujúc jeho myšlienky, ktoré si udržali platnosť, od tých, ktoré boli falzifikované ďalším historickým vývojom.⁸ Marxa kritizuje za jeho odmietnutie filozofie v roku 1848, ktoré vníma ako premrhanú „príležitosť systematicky rozvinúť myšlienky *Téz o Feuerbachovi*, a tak pochopiť ich implikácie v oblasti vzťahu teórie a praxe“, čo malo neblahé dôsledky ako vo filozofii v rámci marxizmu, tak aj pokiaľ ide o samotné pochopenie významu Marxových téz o Feuerbachovi ([19], 288 – 289). Tvrdí, že marxisti pochybili, keď nesprávne predpokladali nekompatibilitu „historického a sociologického chápania morálnych pojmov a predpisov, ako sú artikulované v rámci foriem praxe... [s]... odvolávaním sa na objektívne štandardy dobrého, správneho a cností, štandardy nezávislé od záujmov a postojov tých, ktorí sú zaangażovaní v takýchto formách praxe“ ([19], 289). Podľa MacIntyry totiž objektivitu morálnych noriem⁹ možno pochopiť „iba zvnútra kontextu a v pojmoch štruktúry určitých typov historicky vyvinutej praxe, v ktorej sú počiatkové záujmy jej účastníkov transformované. K tomu dochádza prostredníctvom ich činností zameraných na dosiahnutie kritérií dokonalosti nevyhnutných na to, aby bolo možné dosiahnuť dobrá inherentné týmto formám praxe. Ide o tie formy praxe, ktoré sú spoločensky marginalizované sebaoslavnými a sebaobrannými postojmi a činnosťami rozvíjajúceho sa kapitalizmu. Sú to typy praxe, ktoré sú cudzie stanovisku občianskej spoločnosti. Sú ale súčasne typmi praxe, v rámci ktorých je morálne uvažovanie podrobené príslušným praktickým testom a dosahuje objektivitu“ ([19], 289 – 290).

To poskytuje interpretačný kontext jeho tvrdeniu, že otázka objektívnej pravdy je

---

⁸ Príkladom takéhoto Marxovho omylu je jeho predpoveď vývoja, resp. nevyhnutného kolapsu (zániku) kapitalizmu ako ekonomického systému. MacIntyre však ponúka aj interpretáciu toho, v akom zmysle mal Marx v tejto otázke pravdu (por. [10], 5 – 6). Iným problémom bolo to, že Marx nepočítal s tým, že kapitalizmus bude schopný využiť technologickú inováciu a štát blahobytu, aby čelil problému nedostatočnej spotreby (por. [13], 298).

⁹ MacIntyre využíva aj rozmanité stratégie argumentácie proti morálnemu relativizmu (či subjektivismu), založené na prvých princípoch prirodzeného práva (pozri [6]; [16]).

praktickou otázkou zodpovedanou „členmi rybárskych posádok a farmárskych družstiev, ako aj sláčikových kvartet, ako aj ručnými tkáčmi z 18. storočia a ich stredovekými a starovekými predchodcami výlučne prostredníctvom foriem praxe a s odkazom na tieto formy, ktoré predchádzajú teóriu, ktorú tak veľmi potrebujú“ ([19], 290). Tieto myšlienky nám môžu pomôcť lepšie pochopiť MacIntyreovo tvrdenie o osobitnom význame praxe pre teóriu. Keďže však MacIntyre postupne opustil marxizmus, všimnime si tiež momenty jeho postmarxistickej pozície, relevantné z hľadiska skúmanej problematiky.¹⁰

2. MacIntyreova postmarxistická revolučná vízia: Sv. Benedikt, Aristoteles a Tomáš Akvinský. Vráťme sa k myšlienke, že ciele MacIntyreovej teórie boli a sú praktické: Chce formulovať a obhájiť podobu morálnej a politickej praxe adekvátnu ľudskej prirodzenosti, ktorá bude súčasne alternatívou moderného liberálneho politického a kapitalistického ekonomického usporiadania. V súčasnom kontexte to implikuje výzvu na zmenu, na radikálnu sociálnu transformáciu, ktorá je jeho explicitnou ambíciou: Vyzýva na zápas s dominantným politickým a ekonomickým usporiadaním. To totiž považuje za prekážku ľudskeho úsilia o uspokojenie potreby dosiahnutia individuálnych a spoločných dobru ľudských bytostí.

Takýto zápas má u MacIntyry revolučné kontúry. Možno ho označiť za revolucionára, ale súčasne treba zdôrazniť, že v rôznych obdobiach jeho tvorby to znamená odlišné veci. MacIntyre ako marxista nepochyboval o potrebe socialistickej revolúcie, ktorá je výrazom socialistickeho uvedomenia širokých mas robotníckej triedy a jej radikálneho konania, vedúceho k zrušeniu kapitalizmu a triednej spoločnosti. Navyše, takáto revolúcia by mala viesť tiež k zániku odcudzenia, ako aj k ukončeniu rozkolu medzi morálkou a ľudskými túžbami (por. [14], 65; [21], 101 – 103). Opustením marxizmu sa z MacIntyrovho myslenia nevytratila radikálnosť jeho kritiky kapitalistickej a liberálnej individualistickej spoločnosti ani radikálnosť jeho vízie alternatívy tejto spoločenskej formy, ale došlo k tomu, čo by som označil za jej „deglobalizáciu“.¹¹ Tá bola dôsledkom jeho uvedomenia si, že kombinácia historickej skúsenosti s vývojom kapitalizmu (odlišným od Marxových predpovedí a iných nedostatkov jeho teórie, ktoré ju však kompletne nefalifikovali; pretrvala minimálne v podobe jeho etickej kritiky) (por. [10], 1, 4; [13], 297),

---

¹⁰ V polovici osemdesiatych rokov sa MacIntyre prestáva identifikovať s marxizmom a v súčasnosti je tendencia pod vplyvom predpokladu o zdiskreditovaní marxizmu „prístupovať k jeho marxizmu buď ako k anomálii, alebo ako k vybočeniu, ktoré viedlo do slepej uličky“ ([2], xviii).

¹¹ Zaujímavá je aj jedna jeho názorová výmena na konferencii *Revolutionary Aristotelianism: Ethics, Resistance and Utopia* na London Metropolitan University v júni 2007, kde predniesol (neskôr publikovaný) reč pod názvom *Ako sa aristotelizmus môže stať revolučným: etika, vzdor a utópia* [11]. V diskusii, ktorá nasledovala, mu „britský marxista Alex Callinicos vyčítal, že nerieši kľúčovú otázku, t. j. globálnu štrukturálnu sociálnu premenu modernej spoločnosti smerom k prekonaniu, resp. zániku kapitalizmu. MacIntyre vyhlásil, že nielen on sám, ale ani jeho kritik nepozná spôsob, ako tak urobiť bez toho, aby to malo sociálne deštruktívne následky. Naopak, postavil ho pred dilemu: Ak by také riešenie mal, netrúfal by svoj čas na prebiehajúcej konferencii, ale by jeho aplikáciou menil svet. Inou možnosťou je angažovať sa v nekonečnom *campaigning*, ktoré podľa rečníka nevyhnutne ústi do dezilúzie. MacIntyre naproti obom nelichotivým možnostiam navrhol angažovať sa na úrovni lokálnej pospolitosti, ktorá sa podľa neho môže stať zárodkom a predobrazom širšej štrukturálnej premeny spoločnosti“ ([7], 551).

ako aj skúsenosť amorálnosti „reálneho socializmu“ (tematizovaná ako „stalinizmus“)¹² ukazujú problémy spojené s globálne aspirujúcim (reálnosocialistickým) revolučným riešením. MacIntyre preto svoju pozornosť zamerlal na lokálne nekapitalistické a neindividualistické spoločenstvá nedávnej či vzdialenejšej minulosti.¹³ Zdá sa, že revolučnosť jeho vízie pretrvala, zmenili sa len jej adresáti a jej filozofické zdôvodnenie. Hlavným hrdinom jeho (revolučného) príbehu prestal byť Marx a stal sa ním Aristoteles a o niečo neskôr Tomáš Akvinský (pozri [8]; [11]; [24]).

V závere svojho prelomového diela *After Virtue* MacIntyre už neargumentuje za globálnu socialistickú revolúciu, ale za benediktínsku civilizačnú obranu ako alternatívu súčasného sociálno-ekonomického usporiadania. Vyzýva tu „tvoriť nové formy spoločenstva, v ktorých môže pretrvať morálny život, aby civilizovanosť, ale aj morálka mohli prežiť nastávajúce barbarské a temné obdobie“ ([8], 263).¹⁴ K tejto myšlienke sa hlási aj o štvrtstoročie neskôr, obdivujúc a obhajujúc projekt sv. Benedikta, tvrdiac, že aj naša doba je „dobou očakávania nových a nepredvídateľných možností obnovy. Je tiež časom na to, aby sme tak múdro, tak odvážne, tak spravodlivo, tak umiernené, ako je to len možné, vzdorovali dominantnému spoločenskému, ekonomickému a politickému poriadku rozvinutej moderny“ ([18], xvi). Tvrdí, že na to, aby sme toho boli schopní, potrebujeme zodpovedať Marxove otázky v *Tézach o Feuerbachovi* (por. [20], 158). Marx sa tak nikdy celkom nevytráca, ale zostáva v pozadí scény, na ktorej hrajú hlavné roly Aristoteles a Tomáš Akvinský (por. [24]).

Oni však na druhej strane v MacIntyrovom projekte preberajú od Marxa „revolučnú štafetu“. Ich spojenie zaiste nie je bežné (osobitne spojenie Marxa a Tomáša Akvinského), preto sa pri tejto myšlienke krátko pristavme. Spája sa tu Marx ako prominentný teoretik a kritik modernej industriálnej spoločnosti, ktorý formuloval radikálnu víziu spoločenskej zmeny smerom k beztriednej spoločnosti, s významným filozofom staroveku a s jeho vplyvným stredovekým rozvíjateľom. MacIntyre je však známy prepájaním zdanlivo nespojiteľného, a tak neprekvapuje, že v jeho pozícii má miesto nekompromisná kritika kapitalizmu, morálne a teologálne cnosti, ako i súčasné zdôrazňovanie sociálno-historickej podmienenosti morálky i jej objektívnej platnosti. Tento pohľad završuje myšlienka, že „dvomi najrelevantnejšími knihami v modernom svete sú *Evanjelium sv. Marka* a Marxove *Ekonomicko-filozofické rukopisy*; [ktoré však podľa neho] musíme čítať spolu“ ([10], 14). V prípade, že nás tento záver šokuje, je dobré vziať do úvahy MacIntyrov

---

¹² Stalinizmus, ktorého je nekompromisným kritikom, podľa neho charakterizuje okrem iného krutý utilitarizmus, t. j. „morálne presvedčenie, že existuje konečný ospravedlňujúci cieľ, a toto presvedčenie je spojené s bezprostredným úsilím o moc“ ([14], 68).

¹³ Ako príklad uvádza „farmárske družstvá Donegalu, juhoindický štát Kerala, samosprávne mestské spoločenstvo Bolone za vlády komunistov“ ([23], 268). Na inom mieste poukazuje na „rybárske spoločenstvá Nového Anglicka..., veľšské banické spoločenstvá..., mayské mestá Mexika a Guatemaly...“ ([9], 143).

¹⁴ Takmer tri desaťročia predtým však už hovorí (v kontexte hľadania odpovede na otázku realizácie evanjelia a Marxovej filozofie zoči-voči korupcii cirkvi a komunistickej strany), že je potrebné „vytvoriť formu spoločenstva, ktoré bude exemplifikovať vzor evanjelia a bude schopné sústavne sa kajať za vlastnú konformitu vo vzťahu so vzorcami ľudského hriechu... [A dodáva, že takéto] pravé kresťanské spoločenstvo bude spoločenstvom chudoby a modlitby“ ([10], 22).

pohľad na afinity kresťanstva a marxizmu.

MacIntyre zdôrazňuje, že napriek Marxovým omylom kresťania sa od neho môžu mnohému naučiť, či už o povahe kapitalizmu a modernej spoločnosti vo všeobecnosti, alebo z jeho kritiky systémovej nespravodlivosti tohto typu spoločensko-ekonomického usporiadania (por. [18], xvi; [19]; [20], 146 – 149). A ide ešte ďalej, keď tvrdí, že „marxizmus bol a je transformáciou kresťanstva, ktorá podobne ako iné herézy poskytla dôvody na to, aby kresťania znovu objavili ignorované a menej zreteľné elementy kresťanstva“ ([20], 146).

Alasdair MacIntyre

– 281). Totiž u Aristotela sú teória a prax úzko prepojené [35]. A MacIntyre pokračuje: Podľa každého aristotelika je morálna teória „konštituovaná reflexiou a súčasne je reflexiou praxe takého druhu spoločenstva, v rámci ktorého je posun k ľudskému dobru stelesnený sociálne... [a] ... aristotelovské praktické uvažovanie sa vyznačuje tým, že ho možno teoreticky obhájiť iba do tej miery do akej je uskutočniteľné v praxi... členov takéhoto spoločenstva“ ([22], 199). To platí aj o etike tomistických aristotelikov; táto otázka je v centre ich pozornosti, keďže im ide o „znovuoživenie spoločensky uskutočnenej tradície, v ktorej je praktické uvažovanie nasmerované na dosiahnutie vysoko špecifickej koncepcie ľudského dobra“ ([22], 197). MacIntyre upozorňuje, že hrozbou každej teórie oddelenej od jej príslušného praktického kontextu¹⁵ je tendencia degenerovať na ideológiu – či už ide o prírodnú vedu, alebo o teológiu, keďže „každá teória, teológiu nevynímajúc, je teóriou nejakého typu alebo typov praxe“ ([20], 157).

Uznanie pravdivosti tejto myšlienky však naráža na osobitné ťažkosti v istých kon-

Menej prekvapujúci je potom fakt, že v otázke vzťahu teórie a praxe MacIntyre čerpá inšpiráciu nielen z Marxa, ale aj z Aristotela a Tomáša Akvinského. Za zmienku stojí aj MacIntyrov pohľad na ich vzájomný vzťah: Tvrdí, že zatiaľ čo Aristoteles je v niektorých aspektoch korigovateľný vďaka jeho vlastným princípom, Marx a Tomáš Akvinský (ktorý bol podľa neho „v niektorých ohľadoch lepším aristotelikom než Aristoteles“) zas poskytli ďalšie korektúry Aristotela (por. [15], 250 – 251; [18], x). Navyše tvrdí, že pokiaľ ide o náležité vystihnutie Marxovho chápania „objektívnej činnosti“, najvhodnejší je aristotelovský pojmový rámec ([19], 280

¹⁵ V zmysle „free-floating body of theory“.

krétnych sociálno-historických kontextoch. Tak je to podľa MacIntyra v súčasnej intelektuálnej klíme konvenčnej anglofónnej akademickej morálnej filozofie, kde „sú odkazy na konkrétnosť sociálnej skúsenosti či historickej tradície tak ľahko reinterpretované ako formulácie ďalšieho súboru abstraktných princípov v takom zmysle, že dokonca aj odmietnutie teórie možno vykladať ako ďalšie teoretické stanovisko“ ([22], 194). Navyše, MacIntyre vníma tomistický aristotelizmus ako pozíciu, ktorá každú teóriu, ak nemá byť skreslená, považuje za neoddeliteľnú od praxe. Súčasne poukazuje na to, že je to práve akademická etika, kde je v súčasnosti teória „systematicky oddelená od praxe“. To má za následok, že účasť na jej diskurze „robí hlasy každej pozície, podľa ktorej si buď osvojíme teóriu a prax v spojení, alebo si ich neosvojíme vôbec, do veľkej miery nepočuteľnými“ ([22], 197 – 198). A tak na záver tejto časti len pripomeňme, že jej cieľom bolo načrtnúť kontext MacIntyrovho pohľadu na význam praxe pre teóriu. Nasledujúca časť načrtne jednu z možných konkretizácií tohto pohľadu na príklade vzťahu politickej filozofie a politiky.

3. Konkretizácia vzťahu teórie a praxe: Prípád politiky. MacIntyrovu tematizáciu problému možno vidieť v konkrétnejších kontúrach v jeho analýze vzťahu politickej filozofie a politiky. Politická filozofia má byť podľa neho politickou činnosťou, nemá byť izolovaná od politiky ani irelevantná, pokiaľ ide o jej fungovanie ([15], 243 – 244). To tiež vedie k obhajobe takého typu spoločenskej organizácie, ktorá umožní, aby teoretická činnosť filozofov mohla napomáhať pri riešení diskusií a sporov bežnej politiky a každodenného života ([15], 235 – 236). Inými slovami, filozofia by mala byť v politike prítomná prostredníctvom kritickej tematizácie politiky, podporou systematickosti jej politickej diskusie (v tom zmysle aj jej väčšej principiálnosti), ale aj vnášaním takých tém do diskusie, ktoré súvisia s politickým rozhodovacím procesom, napríklad témy stelesňujúce zásadné otázky týkajúce sa rôznych spôsobov života ([15], 238).¹⁶

V súčasnej politickej filozofii diskusie o spravodlivosti (najmä distributívnej) zaberajú mimoriadne rozsiahlu a významnú agendu. Tieto diskusie sa však súčasne týkajú formulovania (príp. tvorby) princípov spravodlivosti ako ústredných politických princípov, ktoré určujú základné pravidlá hry v demokratickej pluralitnej západnej spoločnosti rozvinutej moderny.¹⁷ MacIntyre je v tomto ohľade predstaviteľom „menšinového žánra“, keď v rozpore s dominantnou liberálnou a konštruktivistickou a antimetafyzickou paradigmou tvrdí, že „adekvátne poznanie morálnych pravidiel nemôžeme dosiahnuť bez skutočného poznania ľudského dobra, ktoré je od neho neoddeliteľné“ ([17], 345). To však znamená, že politika (ako ideál) nielenže nemá vylučovať diskusie týkajúce sa ľudského dobra, ale že majú byť jej súčasťou a že úlohou filozofie je napomáhať tejto diskusii. Inými slovami, filozofia má byť (viac) politická a politika (viac) filozofická ([15], 243).

Tu sa vynára otázka, či sa týmto MacIntyre neocitol v rozpore so svojimi vlastnými

---

¹⁶ To prepája politickú filozofiu s etikou. Dôležitou úlohou morálneho filozofa je totiž „artikulovať názory spoločnosti, v ktorej žije, aby boli sprístupnené racionálnemu preskúmaniu“ ([12], 3).

¹⁷ Prominentným autorom v tomto kontexte je stále John Rawls; aj MacIntyre ho považuje za kľúčového predstaviteľa liberálnej koncepcie spravodlivosti, resp. argumentácie týkajúcej sa toho, ako, prečo a k akým princípom spravodlivosti by sme mali dospieť vzhľadom na našu históriu i súčasnú politickú realitu ([8], 245 – 255; [24], 344).

princípmi týkajúcimi sa vzťahu teórie a praxe, prisudzujúc priveľkú, resp. čisto teoretickú úlohu politickej filozofii v politike. Odpoveďou na tento druh kritiky môže byť pripomienka, že MacIntyre chápe spor o povahu ľudského dobra primárne ako vec praxe, teda „aj medzi súperiacimi koncepciami [ľudského] dobra nie je možná úplne abstraktná, čisto teoretická debata“ ([17], 355). Ich zápas je totiž presvedčivý len ako spor jednotlivých odlišných sociálnych exemplifikácií príslušných koncepcií dobra (por. [17], 355). Teda nestačí byť teoreticky presvedčivý, bez väzby na prax zodpovedajúcu teórii, ale prednosti a nedostatky príslušnej koncepcie sa ukážu „iba do tej miery, do akej ich budeme vidieť realizované v konkrétnych podobách praxe... [a tak] ... diskusia a spor o najlepších podobách praxe musia byť diskusiou a sporom medzi súperiacimi inštitúciami, a nielen medzi súperiacimi teóriami“ ([17], 360). Znamená to, že (či už morálny, alebo politický) filozof nemá svoje skúmania uskutočňovať v izolácii od reálií, z ktorých tieto povstávajú a dostávajú svoj zmysel ([22], 196).¹⁸ Naopak, tvrdí, že je potrebné vyvodiť filozofické implikácie z faktu „odhaleného historickým skúmaním, ktorým je situovanosť každého skúmania“ ([18], xii). Situované však nie je len každé skúmanie, ale situovaná je aj každá prax.

Táto konkretizácia nám ukázala, ako a prečo politická filozofia má byť prakticky angažovaná v politike. MacIntyre navrhuje rozšíriť jej vplyv v politike, ako aj rozšíriť ponuku zásadných politických tém o témy súvisiace s rozličnými chápaniami ľudského dobra. Spor o ľudské dobro, resp. jeho adekvátne porozumenie a realizáciu však netreba chápať len teoreticky, jeho obhajoba nemá a nemôže byť len vecou teórie, ale tiež vecou zodpovedajúcej praxe, ktorá má mnoho podôb svojho sociálneho uskutočnenia.¹⁹ Pripomeňme len, že v pozadí týchto myšlienok je uznanie skutočnosti, že každá teória i prax sú situované.²⁰

4. Spor a úsilie o ľudské dobro: Teoretická verzus praktická presvedčivosť. Článok rekonštruuje MacIntyrov argument o význame praxe pre teóriu a usiluje sa byť prínosný v dvoch vzájomne súvisiacich polohách. Po prvé, poukazuje na to, že MacIntyrova morálna a politická filozofia sa (ako prípad teoretickej reflexie) neobmedzuje na snahu o vlastnú čisto teoretickú presvedčivosť. Po druhé, objasňuje MacIntyrovo tvrdenie, že

---

¹⁸ MacIntyre je napríklad skeptický voči takému chápaniu morálneho filozofa, podľa ktorého ten „môže skúmať *pojmy* morálky – v štýle v štýle čisto teoretického chápania filozofie [Oxford armchair style] – čirou reflexiou toho, čo on a iní v jeho okolí hovoria či konajú“ ([8], ix).

¹⁹ Nieкто by mohol namietat', že tu ide o kruhovú argumentáciu: Teória sa má potvrdiť praxou, prax teóriou a máme položiť otázku, na základe čoho vieme, či je prax dobrá, keď nemáme teoretické porozumenie toho, čo je dobro. MacIntyre by asi odpovedal, že nemáme iné východisko ako počiatočnú dôveru v našu prax (dialekticky vztiahnutú na našu reflexívnu racionalitu), ktorú však podrobujeme racionálnej kritike. Súčasne by sa však odvolal na univerzálne dostupnú znalosť prvých princípov prirodzeného práva ako normatívneho štandardu akejkoľvek reflexie takéhoto typu. Inými slovami, morálny partikularizmus (historicko-sociálna kontingentnosť našich morálnych presvedčení) neimplikuje morálny relativizmus. Podrobnejšie k tomuto typu argumentácie pozri [6].

²⁰ To platí aj o MacIntyrovom argumente o význame teórie pre prax. Jeho koncepciu však treba chápať len ako náčrt základných téz, ktoré predstavujú orientáciu i výzvu pre empirické skúmania vzťahu teórie a praxe v našej sociálnej prítomnosti a minulosti. Ron Beadle a Geoff Moore tvrdia, že „na to, aby sa MacIntyrove myšlienky a nepochybná využiteľnosť jeho prístupu rozšírili aj za hranice akademickej filozofie, je nevyhnutné uskutočňovať príslušné empirické skúmania“ ([1], 2).

spor a úsilie o ľudské dobro nemožno obmedziť iba na spor súperiacich *teórií* ľudského dobra. To znamená, že spor o ľudské dobro je do významnej miery sporom, ktorého rozhodnutie sa odohráva na úrovni ľudskej praxe. Inými slovami, nejde len o to, kto má lepšiu teoretickú formuláciu ľudského dobra, ale najmä o to, koho model jeho sociálneho a inštitucionálneho uskutočnenia bude presvedčivejší.

Obe tieto polohy sú v MacIntyrovom argumente do veľkej miery zakotvené v historicko-sociálnych exemplifikáciách foriem praxe, ktoré považuje za paradigmatické – prakticky presvedčivé, resp. presvedčivejšie ako iné konkurenčné podoby praxe. V súlade s jeho predstavou adekvátneho vzťahu teórie a praxe je potom teoretická formulácia prakticky presvedčivej formy realizácie ľudskej praxe predstavovaná ako alternatíva takých foriem praxe, ktoré nie sú presvedčivé ani prakticky, ani teoreticky. Konkrétne to znamená, že predmetom jeho kritiky je liberálno-individualistická a kapitalistická sociálno-ekonomická prax, v rámci ktorej dochádza k chybnému chápaniu jednotlivca a fungovania medziľudských vzťahov v rovine sociálnej i politickej na jednej strane a k nadradeniu technologickej a čisto inštrumentálnej efektívnosti nad zdieľané chápanie spoločného dobra miestneho spoločenstva v rovine ekonomickej na strane druhej. Napriek tomu však MacIntyre nerezignuje na teoretické diskreditovanie moderného ekonomického a politického usporiadania, ale uvedomuje si, že rozhodujúci stret s jeho alternatívami sa odohráva na úrovni politicko-ekonomickej praxe.

V MacIntyrovom hľadaní alternatív moderny možno identifikovať dve po sebe nasledujúce pozície: Prvou je jeho stotožnenie sa s programom globálnej socialistickej revolúcie, druhou je jeho „deglobalizovaná“, ale stále revolučne ladená vízia reformy prostredníctvom benediktínskej civilizačnej obrany a obnovy. A hoci Marx má svoj vplyv v oboch fázach, v druhej je zatičený postavami Aristotela a Tomáša Akvinského. V pozadí jeho neskoršej pozície je presvedčenie, že na úrovni lokálneho spoločenstva, ktorého prax oživuje zdieľaná koncepcia spoločného dobra, je možné a vhodné rozvíjať adekvátnu jednotu teórie a praxe, a tak sa vyhnúť degenerácii príslušnej teórie na ideológiu. Táto forma života môže a má sociálne exemplifikovať alternatívu liberálnej a kapitalistickej ideológie dominujúcej dnešnej ekonomike a politike, a tak vstúpiť do sporu o ľudské dobro na úrovni praxe, ktorá je v tejto otázke rozhodujúca.

Osobitným dôvodom, prečo musí byť spor o ľudské dobro zvlášť v súčasnosti rozhodnutý na úrovni praxe, je špecifická črta sociálneho kontextu anglofónnej akademickej kultúry, ktorá je charakteristická tým, že programovo ignoruje sociálno-historickú podmienenosť etických či politických teórií, a tak systematicky oddeľuje teóriu a prax. V protiklade k tejto kultúre MacIntyre vyzýva, aby sme v oblasti morálnej a politickej teórie odmietli jej čisto abstraktnú podobu, teda takú, ktorá ignoruje historickú a sociálnu situovanosť našich morálnych a politických predpokladov a tvrdení. Ide o odmietnutie teórie nezávislej (izolovanej) a hodnotiteľnej nezávisle od jej zodpovedajúcej praxe. Morálna a politická teória má byť reflexiou určitej konkrétnej podoby praxe, a teda určitej sociálne uskutočnenej koncepcie ľudského dobra. Ústrednou úlohou takejto teórie je explikovať implicitné a kultivovať explicitné presvedčenia istej konkrétnej formy života (príp. aj konkurenčných foriem života), aby ich sprístupnila diskusii a kritickému preskúmaniu. Takto teória nie je izolovaná od príslušnej praxe, ale nachádza v nej nielen svoje východisko, ale i zdroj korigovania vlastných pochybení. Teória zas spätne slúži praxi tým, že ju

kultivuje a prípadne obhajuje jej zodpovedajúcu konkrétnu koncepciu dobrého života. Teoretici však musia mať neustále na mysli, že spor o ľudské dobro nikdy nie je len vecou teórie, ale je primárne vecou praxe: totiž až sociálne stelesnenia jednotlivcej koncepcie ľudského dobra ukazujú jeho silné a slabé stránky.

Domnievam sa, že MacIntyrov argument týkajúci sa významu praxe pre teóriu je inšpiratívny a má ďalekosiahle implikácie pre tvorbu, kritiku a uskutočňovanie morálnych a politických teórií. Možno ich formulovať nasledovne: Po prvé, treba brať vážne myšlienku, že teória je významne previazaná s praxou a teória odtrhnutá od zodpovedajúcej praxe je buď prakticky irelevantná, alebo zdegenerovaná na ideológiu. Po druhé, spor o ľudské dobro nemožno redukovať na čisto teoretický spor, ale je do veľkej miery vecou praxe. Tu je dôležité všímať si rozmanité dejinné formy spoločensko-ekonomickej praxe, ktoré sú alternatívou dominantných a v mnohých ohľadoch defektných foriem súčasnej spoločenskej praxe. Súčasne si však musíme uvedomovať, že čisto teoretická kritika na zásadnú sociálnu transformáciu modernej spoločnosti nestačí a musí byť doplnená o zasedenie tejto kritiky do kontextu určitej historickej a sociálne stelesnenej praxe, predstavujúcej alternatívu moderného sociálno-ekonomického usporiadania. Po tretie, alternatívne paradigmatické modely praxe môžu existovať ako marginálne či marginalizované podoby praxe, ale súčasne môžu byť práve tými typmi praxe, ktoré majú potenciál na ich produktívnu replikáciu aj mimo ich pôvodných kontextov. Po štvrté, je potrebné demaskovať také inštitucionálne usporiadanie teoretického skúmania, ktoré programovo vylučuje tie druhy skúmania, čo odmietajú oddeľovanie teórie a praxe. Toto usporiadanie treba následne reformovať tak, aby historická a sociálna situovanosť našich hodnotových presvedčení bola adekvátne teoreticky tematizovaná. Po piate, spor o ľudské dobro nerozhodnú v konečnom dôsledku jeho teoretici, ale tí, ktorí ho uplatňujú vo svojej praxi, a to v kontexte sociálnych inštitúcií zodpovedajúcich tejto praxi. Inými slovami, až sociálne a historické uskutočnenie konkrétnej koncepcie ľudského dobra môže dokázať alebo vyvrátiť jeho nároky na presvedčivosť.²¹

LITERATÚRA

- [1] BEADLE, R. – MOORE, G.: MacIntyre, Empirics and Organisation: Guest Editors' Introduction. In: *Philosophy of Management*, 7, 1, 2008, pp. 1 – 2.
- [2] BLACKLEDGE, P. – DAVIDSON, N.: Introduction: the Unknown Alasdair MacIntyre. In: P. Blackledge – N. Davidson (eds.): *Alasdair MacIntyre's Engagement with Marxism: Essays and Articles 1953 – 1974*. Leiden: Brill 2008, pp. xii – lvi.
- [3] BREEN, K.: Work and Emancipatory Practice: Towards a Recovery of Human Beings' Productive Capacities. In: *Res Publica*, 13, 2007, pp. 381 – 414.
- [4] D'ANDREA, T.: *Tradition, Rationality, and Virtue: The Thought of Alasdair MacIntyre*. Aldershot: Ashgate Publishing Ltd. 2006.
- [5] KNIGHT, K.: Aristotelianism versus Communitarianism. In: *Analyse und Kritik*, 27, 2, 2005, pp. 259 – 273.

---

²¹ Ďakujem Jánovi Baňasovi, Petrovi Volekovi a Eugenovi Zeleňákovi za ich cenné pripomienky k predchádzajúcej verzii tohto článku.

- [6] KUNA, M.: MacIntyre on Tradition, Rationality, and Relativism. In: *Res Publica. Journal for Social and Legal Philosophy*, 11, 3, September 2005, pp. 251 – 272.
- [7] KUNA, M.: MacIntyrovská konferencia, In: *Filozofia*, 63, 6, 2008, s. 551 – 552.
- [8] MACINTYRE, A.: *After Virtue*, London: Duckworth 1981.
- [9] MACINTYRE, A.: *Dependent Rational Animals: Why Human Beings Need the Virtues*. Open Court, Peru, Il 1999.
- [10] MACINTYRE, A.: Extracts from Marxism: An Interpretation. In: P. Blackledge – N. Davidson (eds.): *Alasdair MacIntyre's Engagement with Marxism: Essays and Articles 1953–1974*. Leiden: Brill 2008, pp. 1 – 23.
- [11] MACINTYRE, A.: How Aristotelianism Can Become Revolutionary: Ethics, Resistance, and Utopia. In: *Philosophy of Management*, 7, 1, 2008, pp. 3 – 7.
- [12] MACINTYRE, A.: Is Patriotism a Virtue?, Kansas: University of Kansas 1984, pp. 2–20.
- [13] MACINTYRE, A.: Marx. In: P. Blackledge – N. Davidson (eds.): *Alasdair MacIntyre's Engagement with Marxism: Essays and Articles 1953–1974*. Leiden: Brill 2008, pp. 291 – 298.
- [14] MACINTYRE, A.: Notes from the Moral Wilderness. In: P. Blackledge – N. Davidson (eds.): *Alasdair MacIntyre's Engagement with Marxism: Essays and Articles 1953 – 1974*. Leiden: Brill 2008, pp. 45 – 68.
- [15] MACINTYRE, A.: Politics, Philosophy and the Common Good. In: K. Knight, (ed.): *The MacIntyre Reader*. Notre Dame IN: The University of Notre Dame Press 1998, pp. 235 – 252.
- [16] MACINTYRE, A.: Practical Rationalities as Forms of Social Structure. In: K. Knight (ed.): *The MacIntyre Reader*. Notre Dame IN: The University of Notre Dame Press 1998, pp. 120 – 135.
- [17] MACINTYRE, A.: Privatization of the Good. In: *The Review of Politics*, 52, Summer 1990, pp. 344 – 361.
- [18] MACINTYRE, A.: Prologue: *After Virtue* after a Quarter of a Century, In: A. MacIntyre.: *After Virtue*. 3rd. Edition. London: Duckworth 2007, pp. ix – xix.
- [19] MACINTYRE, A.: The *Theses on Feuerbach*: A Road Not Taken. In: C. C. Gould – R. S. Cohen, (eds.): *Artifacts, Representations and Social Practice*. Kluwer Academic Publishers 1994, pp. 277 – 290.
- [20] MACINTYRE, A.: Three Perspectives on Marxism: 1953, 1968, 1995. In: A. MacIntyre (ed.): *Ethics and Politics: Selected Writings*, Vol. 2, Cambridge: Cambridge University Press 2006, pp. 145 – 158.
- [21] MACINTYRE, A.: What is Marxist Theory For? In: P. Blackledge – N. Davidson (eds.): *Alasdair MacIntyre's Engagement with Marxism: Essays and Articles 1953 – 1974*. Leiden: Brill 2008, pp. 95 – 103.
- [22] MACINTYRE, A.: What Has *Not* Happened in Moral Philosophy. In: *The Yale Journal of Criticism*, 5, 2, 1992, pp. 193 – 199.
- [23] MACINTYRE, A.: What More Needs to be Said? A Beginning, although Only a Beginning, at Saying It. In: *Analyse und Kritik*, 30, 1, 2008, pp. 261 – 281.
- [24] MACINTYRE, A.: *Whose Justice? Which Rationality?* London: Duckworth 1988.
- [25] PALOVIČOVÁ, Z. – SMREKOVÁ, D.: Prax, narácia a tradícia. Teória cnosti A. MacIntyra. In: *Filozofia*, 58, 5, 2003, s. 324 – 337.
- [26] ZELENÁK, E.: Veda. In: L. Kvasz – E. Zelenák (eds.): *Vzťah vedy a náboženstva*. Ružomberok: FF KU 2008, s. 18 – 32.

Marian Kuna, MA, MPhil, PhD.
 Katedra filozofie
 Filozofická fakulta KU
 Hrabovská cesta 1
 034 01 Ružomberok
 SR
 e-mail: kuna@ff.ku.sk